

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.изк. Йордан Гошев – професор по хармония в Югозападния университет „Неофит Рилски” Благоевград, професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“,

член на научно жури за избор на доцент по хармония в професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство“, катедра „Теория на музиката“, НМА „Панчо Владигеров” София

На конкурса за доцент по специалността хармония за нуждите на катедра „Теория на музиката“, обявен в в Държавен вестник брой 3, от 09.01.2024 г.се е явил 1 (един) кандидат. Това е гл.ас. д-р Надежда Тодорова-Радева, щатен преподавател в „Теоретико композиторски и диригентски факултет“, НМА „П. Владигеров”, София.

Съгласно приложената Справка за изпълнение на минималните държавни изисквания за заемане на академичната длъжност доцент, кандидатката е представила хабилтационен труд на тема: „Хармония и вертикал в сонорно-алеаторните инструментални композиции на Кшиштов Пендерецки в периода 1960 – 1962 година“, публикувана книга на базата на защитен хабилтационен труд, публикувани студии, статии и доклади в специализирани издания в сферата на изкуствата, рецензии и цитирания, участия в научни проекти, публикуван университетски учебник.

Тези приноси на кандидатката са обект на настоящия коментар.

Надежда Тодорова е завършила музикалното училище във Варна и балавърска и магистърска степен в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ София. От 2005 г. е щатен асистент на професорите – Георги Костов, Михаил Пеков, Жорж Бонев и Андрей Диамандиев. От 2015 г. е на академичната длъжност главен

асистент в катедра „Теория на музиката“. Автор е на редица статии и доклади в областта на хармонията, 2 монографии, учебник, учебно помагало, участвала е в редица проекти в областта на музикалната теория и изкуство.

Кандидатката с лекота покрива минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност доцент. Представената справка и доказателствен материал към нея убедително я представят като задълбочен учен в областта на музикалната теория и музиката на 20-ти век.

Хабилитационният труд е в обем от 145 страници и се състои от предговор, три глави, ползвана литература и съдържание.

В първа глава **„Инструменталните композиции на Кшиштов Пендерецки в периода 1960-1962 г. в контекста на сонорните тенденции в хармонията и музиката на 20-ти век ”** авторката проследява в исторически план използването на различни колористични инструментални възможности и търсените от композиторите от края на 19-ти и началото на 20-ти век нови звучности. В обзора са включени редица автори – Дебюси, Стравински, Барток, Варез, Шьонберг, Албан Берг, Веберн, Лигети и др. Надежда Тодорова убедително обосновава ориентирането към тембровото развитие като основен двигател в изграждането на музикалните произведения, ориентирането към широко третиране на едновременното звучене, вместо функционалното развитие и прогресия, представя индивидуалността на всеки един от тях при реализиране на творческите им находки. От една страна, според мен, разширяването на колористичните възможности чрез нетрадиционни похвати при изпълнение на определен инструмент /чрез използване на новаторско звукоизвличане/ или група от инструменти за разширяване на изразните възможности представляват интерес, но превръщането в самоцел и ограничаване само до специфичния подход и трактовката в изграждане на композициите силно ограничава възможностите за развитие на драматургията и творческата инвенция на

авторите, а оттам и неизбежността всеки проект да е еднократен. Търсенето на нови тембри и пространствени решения са коренно различни – използване на нови инструменти и/или източници на звук/шум, знаци и обозначения за специфично изпълнение на установените инструменти в оркестъра, търсене на нов партитурен запис и пр.

На фона на редица тенденции в развитието на музикалното изкуство е представена и звуковата палитра, структурната организация и фактурата в произведенията на Пендерецки, създадени в периода 1960-1962 г. Разширяването на инструментариума, използване на нетипични звукови източници и артикулационни похвати са само част от инструментариума на композитора. Като закономерен резултат или следствие от неговите търсения са и специфичната нотация и времевата организация. Д-р Тодорова познава широк кръг от научна литература, създадена за анализираната стилска проблематика и успява да обясни в дълбочина процесите при оформяне на сонорните тенденции и предаване на емоционални внушения на тази основа в произведенията от Кшиштов Пендерецки.

Във втора глава **„Хармоничен вертикал. Структура и възприятие.“** се разглеждат двете основни характеристики – множественост и недеференцираност на сонорните полета, похватите, с които се постигат, моно и полизвуковите структури, многообразието като плътност и темброва определеност на клъстерите като основен градивен елемент, разграничаването на границите по хоризонтал и вертикал и пр. въвеждането на термина *„визуална хармония“* / стр.71/ и *синестезия/нак там/* са логично продължение в стремежа за пълноценно и всеобхватно изясняване на процесите, разкриващи асоциативните връзки при възприятие, познание и интерпретация. Съпоставката на сонористичното музикално платно с абстрактната живопис, обосноваването на близостта между звуково-визуалните асоциации като основен

компонент в звуковите платна на композитора, елементи като пространствена пластичност, форма и плътност, динамика на движението дават по-голяма яснота за неговите идеи и са практически важни за пълнотата на сценичните реализации.

Тази стройна теория за обяснение на ролята на хармонията в сонорната музика определено има приносен характер и създава нови класификации, констатират се различията при звученето на клъстерите и други едновременни звучности, тяхната мутация, съобразно мястото и разположението на тоновете във вертикала.

Обект на трета глава **„Хармонията в драматургията на музикалната форма на инструменталните композиции на Пендерецки от сонорно-алеаторния период”** е преосмислянето на структурната организация, базираща се на сонорно-колористичното начало, ролята на контраста в структурното изграждане на произведенията на Пендерецки, заимстване на монтажния тип структуриране на „фактурни блокове“ и многоелементност на драматургията.

Изяснените специфични черти в предходните глави на музикалната организация и използваните изразни средства, характерни за стила на Пендерецки са базата за анализ на едни от неговите знакови произведения – *„Анаклазис“*, *„Плач в памет на жертвите от Хиросима“*, *„Полиморфия“* и *„Флуоросценции“*. Направените изводи впечатляват със своята дълбочина и професионализъм от страна на д-р Тодорова. Като един от най-ярките представители на сонористичното направление композитори и използваните иновационни техники по отношение на нотозапис, ритъм, тембър, динамика, фактура и др., Пендерецки има своя достоен тълкувател в българското музикознание в нейно лице. В дисертационния си труд, за щастие, не са анализирани само творческите търсения, композиционни нововъведения и организация на звуковата материя при Пендерецки, но са представени

подходите на редица композитори на 20-ти век, техните философски и емоционални виждания, което прави монографията още по ценна и е с принос към българската музикална наука. Бих искал да обърна внимание на една техническа неточност на стр. 118 от труда, където в аналитичната таблица за „Плач в памет на жертвите от Хирошима“ има и текст на руски език, но не видях посочен източника на информация. Препоръчвам на д-р Тодорова да направи обстоен преглед и за други технически неточности от различен характер, преди отпечатване на монографията.

Разработената стройна концепция по отношение на формиране и функциониране на хармонията в сонорната звукова среда, принципите на вертикалната и хоризонтална организация на звуковата материя, са умело обобщени, анализирана е широк обем от съществуващата литература и концепции в тази област, предлага се прецеизиране на терминлогията и аналитични подходи свързани със своеобразието на музикалния език, с естетическото и емоционално въздействие на произведенията на Пендерецки. Приносните моменти на хабилитациония труд са коректно представени и са основа за музикалната ни наука за бъдещи изследвания и анализи на музикалните явления и композитори от втората половина на 20-ти век.

От съществено значение при оценяването на кандидатката за тази академична длъжност е нейната педагогическа дейност. Надежда Тодорова преподава в Музикалната академия от близо 20 години. Натрупаният опит при работа със студентите е базата, на която са създадени учебник и практически курс по хармония, съобразени със спецификата на обучение на студенти от ИФ на Академията и са важен фактор за придобиване на академичната длъжност, за която кандидатства.

Представеният монографичен труд и научната дейност на гл.ас. д-р Надежда Тодорова, според мен, отговарят на смисъла и изискванията за заемане на академичната длъжност доцент по хармония на обявения от НМА „П. Владигеров” конкурс. Хабилитационният труд е новаторска теоретична разработка и има приносен характер за българското музиковедие.

Ето защо, в заключение, изразявам своето положително становище за избора на гл.ас. д-р Надежда Тодорова за доцент по специалността хармония, 8.3 Музикално и танцово изкуство, за нуждите на катедра „Теория на музиката“, НМА „Панчо Владигеров” София.

10.04.2024 г.

Благоевград

проф. д. изк. Йордан Гошев